

ЗМІСТ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	6
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	99
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	102
ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	106
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	110
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ	110
ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	111

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Адміністрування публічних фінансів» є державні фінанси, законодавства, що забезпечує управління державними фінансами, фінансовою діяльністю, що має вираз у вивченні теоретико-правових засад суспільних відносин щодо здійснення фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування. Окремим блоком навчальної дисципліни «Адміністрування публічних фінансів» являється вивчення теоретичних здобутків щодо визначення сутності базових категорій фінансової діяльності держави.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Адміністрування публічних фінансів» полягає у формуванні серед здобувачів вищої освіти комплексного уявлення щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку права в Україні.

Виходячи із мети вивчення навчальної дисципліни «Адміністрування публічних фінансів» та відповідно до вимог профілю освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **вміти**:

- знати основні засади державних фінансів та основи їх правового регулювання з метою вірного його застосування, в тому числі, судову практику;
- володіти навичками роботи з нормативними актами та вирішення проблемних питань і колізій законодавства, яким врегульовано фінансову діяльність держави;
- вміти аналізувати юридичні факти, давати їх правову оцінку та визначати, які правові приписи належить застосувати у даних фактичних обставинах;
- демонструвати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для абстрактного мислення та впровадження інноваційної практики.

А. Й. ІВАНСЬКИЙ
АДМІНІСТРУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Рівень вищої освіти	Форма навчання	Тип	Курс	Семестр	Обсяг кредитів/год
другий (магістерський) рівень	Денна	0	1	1	3/90

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вид навантаження	Год
Кількість кредитів/год	3/90
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	28
лекційні заняття	14
практичні заняття	14
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	62
Залік	+
Екзамен	-

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Базові складові публічних фінансів та фінансової діяльності держави.

1. Поняття фінансів.
2. Передумови виникнення фінансів. Економічна основа фінансів.
3. Зміст, ознаки та функції фінансів. Централізовані та децентралізовані фінанси.
4. Співвідношення фінансів і грошових фондів.
5. Фінансова діяльність держави.
6. Система державних органів, що здійснюють фінансову діяльність, їх правовий статус.
7. Фінансова система: зміст і структура.

Основний зміст

1. Поняття фінансів

Значення фінансів як правової категорії проявляється в тих формах, що використовуються в законодавстві. Тому необхідно чітко розмежовувати фінанси як систему відносин, що віддзеркалюють рух державних грошових коштів, та фінанси як систему понять, якими оперує чинне законодавство.

Фінанси – це вартісна категорія, яка нерозривно пов'язана з рухом вартості в її грошовій формі, з утворенням та використанням різних публічних грошових фондів (державного бюджету, місцевих бюджетів, фондів соціального страхування тощо), з грошовими відносинами, що існують між державою та суб'єктами господарювання.

Беручи до уваги грошову природу фінансів, слід підкреслити, що вони виникли із грошових відносин, але не можна ототожнювати поняття «гроші» та «фінанси», оскільки гроші є першоосновою

фінансів, первинним явищем, фінанси ж – похідним, вторинним. Гроші є інструментом фінансових відносин, які реалізуються через рух грошових потоків при створенні та використанні певних грошових фондів. Втім, використання грошей може відбуватися і поза сферою фінансових відносин: при купівлі-продажу, даруванні, спадкуванні тощо.

2. Передумови виникнення фінансів. Економічна основа фінансів

Поняття «фінанси» зустрічається в науковій літературі з давніх часів. Термін «фінанси» походить від середньовічного латинського терміна «fiancia», що вживався у XIII і XIV ст. у розумінні обов'язкової сплати грошей, а потім узагалі грошової суми. Згодом зміст цього поняття еволюціонував, змінювався. У Франції, починаючи з XVI ст., термін «фінанси» означав сукупність державного майна і стан урядового господарства. Таким чином, термін «фінанси» починає вживатися конкретно стосовно лише державного майна та грошових коштів, тобто як публічно-правова категорія. Зазначимо, що зміст терміна «фінанси» охоплював не лише грошові ресурси, але й інші майнові ресурси держави.

У такому самому значенні він починає використовуватися і в Росії у другій половині XIX ст. Саме відтоді цей термін означав багатоаспектну категорію, що охоплювала економічні, соціальні та, звичайно ж, правові відносини. У XIX ст. спостерігається бурхливий економічний розвиток. Поглиблюється і саме розуміння фінансів. Від спрощеного поняття фінансів як державного господарства переходять до розуміння фінансів як самостійної галузі знань, що охоплює нові сфери їхніх функціонування і впливу. Це, зокрема, фінанси сфери виробництва, виконання робіт і надання послуг. Виникають фінансові ринки, набувають розвитку державний кредит та інші фінансові інститути. Фінанси перетворюються на вагомий фактор політичного та економічного життя в державі. Проблеми фінансів стають об'єктом постійних наукових

досліджень, важливість їхнього виникнення порівнюють із винаходом парової машини, колеса тощо. Таким чином, у радянські часи термін «фінанси» використовувався стосовно відносин, пов'язаних із централізованими та децентралізованими грошовими фондами, що перебували у власності держави.

З переходом до ринкової економіки державна власність починає зменшуватися. Роздержавлення та приватизація державних підприємств, створення приватного сектора економіки викликали зміни й у змісті поняття «фінанси». Цей термін застосовується вже не тільки щодо сфери державної власності, але й поширюється на сферу дії приватних відносин, що й раніше було притаманне країнам з ринковою економікою. Нині значення фінансів в історії й суспільному житті незаперечне: за ними визначається як політична доля держави, так і економічні та соціальні умови певної країни. Основним фактором у розвитку фінансів завжди була потреба в коштах, що пояснювалося зміцненням держави та боротьбою за її існування. Однак сутність і форми задоволення потреб у коштах зумовлюються економічним розвитком країни, зростанням міст, станом у промисловості та агропромисловому комплексі.

3. Зміст, ознаки та функції фінансів. Централізовані та децентралізовані фінанси

Фінанси – це особлива, специфічна форма економічних відносин, пов'язана з процесом розподілу (перерозподілу) частини вартості сукупного суспільного продукту, утворенням і використанням на цій основі державних централізованих і децентралізованих грошових фондів.

Фінанси поділяються на публічні (державні) та приватні. Публічні фінанси визначаються як економічні відносини, що пов'язані з формуванням, розподілом та використанням грошових фондів для виконання функцій та завдань держави, окремих її адміністративно-територіальних одиниць, а також підприємств

та організацій, необхідних для забезпечення розширеного відтворення та соціальних потреб, у процесі яких відбуваються розподіл та перерозподіл сукупного суспільного продукту і контроль за задоволенням суспільних потреб. Приватні фінанси – це грошові кошти юридичних осіб та інших установ і організацій, заснованих на праві приватної власності, та грошові кошти фізичних осіб. Лише публічні фінанси є предметом регулювання норм фінансового права.

Звідси, важливою специфічною ознакою фінансів є те, що фінансові відносини завжди пов'язані з формуванням грошових доходів і накопичень, які набувають форми фінансових ресурсів. Цей принцип діє у фінансових відносинах будь-яких суспільно-економічних формацій, тоді як форми і методи, за допомогою яких утворюються фінансові ресурси, можуть змінюватися залежно від зміни соціальної структури суспільства.

Характеризуючи фінанси, потрібно також виходити з таких ключових елементів, як фінансові відносини і фінансова діяльність. Фінансові відносини відображають рух вартості від одного суб'єкта до іншого. Вони характеризують розподільні, перерозподільні та обмінні процеси і матеріально проявляються в грошових потоках. У свою чергу, фінансова діяльність проявляється у формуванні доходів, їхньому розподілі та здійсненні витрат певним суб'єктом.

Найважливіші ознаки і властивості фінансів, що розкривають їхню суть, виражаються в їхніх функціях. Функціонуючи як інструмент розподілу частини сукупного суспільного продукту, фінанси одночасно контролюють розподіл його на частини, співвідношення цих частин, напрями витрачання фондів. Цим зумовлені дві функції фінансів – розподільна і контролююча. Крім них, потрібно зазначити також регулюючу і стабілізаційну функції.

Розподільна функція фінансів гарантує державне забезпечення суб'єктів відносин необхідними грошовими ресурсами, підтримання суспільних пропорцій. Об'єкт регулювання – частина сукупного суспільного продукту, що надходить державі, а суб'єктами

відносин виступають держава, територіальні утворення, юридичні та фізичні особи. У процесі розподілу формуються і підтримуються пропорції між частинами сукупного суспільного продукту, національного доходу, забезпечуються розширене відтворення, інтереси держави, суб'єктів господарювання, громадян.

Контролююча функція фінансів органічно пов'язана з розподільною. Вони практично існують як єдиний механізм. Здійснюючи розподіл грошових фондів, держава водночас контролює їхні розміри, співвідношення, пропорції. За допомогою контролюючої функції фінансів відслідковується весь процес розподілу і руху грошових ресурсів. Диференціація контролю за стадіями дозволяє приймати необхідне рішення, робити відповідні коригування на проміжних етапах руху грошових фондів й уточнювати, покращувати процес розподілу.

Регулююча функція пов'язана з втручанням держави через державні фінанси (державні видатки, податки, державний кредит) у процес відтворення.

Стабілізаційна функція полягає у забезпеченні за допомогою державних фінансів для всіх суб'єктів господарювання і громадян стабільних умов в економічних і соціальних відносинах. Особливого значення при цьому набуває проблема стабілізації фінансового законодавства, оскільки без цього неможливі здійснення інвестицій у виробничу сферу з боку приватних інвесторів та належне фінансове планування.

4. Співвідношення фінансів і грошових фондів

У сучасному значенні термін «фінанси» часто розуміють як синонім термінів «гроші», «кошти». Фінанси нерозривно пов'язані з функціонуванням грошей, а тому виступають як система грошових відносин. Але фінанси – це не самі грошові відносини, відносини між різними суб'єктами щодо утворення, розподілу та використання фондів коштів. Усі фінансові відносини за своїм характером є грошовими, але вони не охоплюють усі грошові відно-

сини (наприклад, відносини щодо купівлі патенту, стягнення адміністративних штрафів – це не є фінансові відносини, вони регулюються цивільним і адміністративним правом відповідно).

Фінансовими є лише ті грошові відносини, які виникають між:

- 1) підприємствами у процесі придбання товарно-матеріальних цінностей, реалізації продукції та послуг;
- 2) підприємствами і вищестоящими організаціями під час створення централізованих фондів коштів та їхнього розподілу;
- 3) державою та підприємствами при сплаті ними податків до бюджетної системи і фінансуванні видатків;
- 4) державою і громадянами при сплаті ними податків, інших обов'язкових і добровільних платежів;
- 5) підприємствами, громадянами і позабюджетними фондами при здійсненні платежів та отриманні ресурсів;
- 6) окремими ланками бюджетної системи;
- 7) органами майнового й особистого страхування, підприємствами, населенням при сплаті страхових внесків і відшкодуванні збитків за умови настання страхового випадку;
- 8) грошові відносини, що опосередковують обіг фондів підприємств.

Таким чином, фінансовими можна вважати ті грошові відносини, за допомогою яких утворюються та розподіляються грошові фонди держави, її територіальних утворень, а також підприємств, установ, організацій, що належать державі та органам місцевого самоврядування.

5. Фінансова діяльність держави

Фінансова діяльність – вид людської діяльності, зумовлений товарно-грошовими відносинами у суспільстві та необхідністю створення фондів коштів, що використовуються для задоволення відповідних потреб. Фінансову діяльність реалізують державні органи, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання. Держава і органи місцевого самоврядування визначають

умови, правила діяльності для суб'єктів господарювання у сфері фінансів. Фінансова діяльність містить у собі і законодавчу діяльність Верховної Ради України у галузі фінансів, і управлінську діяльність Кабінету Міністрів України, спрямовану на практичну реалізацію нормативних актів у сфері фінансових відносин.

Значення фінансової діяльності держави полягає в такому.

1. Фінансова діяльність держави є важливою й необхідною складовою частиною механізму соціального управління. Це проявляється в тому, що накопичені фінансові ресурси направляються в економіку, соціальну та інші сфери з урахуванням пріоритетності заходів, які фінансуються. Здійснення ефективної соціальної діяльності держави є необхідним фактором реалізації справедливої соціальної політики.

2. У процесі фінансової діяльності держави створюється матеріальна основа функціонування органів державної влади й управління, правоохоронних органів, забезпечення обороноздатності та безпеки держави.

3. Вплив на соціально-економічні процеси у державі та її адміністративно-територіальних утвореннях здійснюється не тільки у вигляді прямої фінансової підтримки, виділення коштів на певні програми, а й через непрямі форми – встановлення податкових пільг, застосування знижених відсоткових ставок, надання безвідсоткових кредитів, відстрочок та розстрочок за податковими платежами з метою стимулювання будь-якої діяльності, що визнана державою пріоритетною.

4. Фінансова діяльність держави впливає на розвиток відносин між державою й територіальними утвореннями. Важливою її складовою є розподіл фінансових ресурсів між державними і місцевими органами, що має певне значення для регулювання та координування виробництва і розвитку соціально-культурної сфери у межах як держави, так і її адміністративно-територіальних утворень.